

Föredrag av Ilse Stenholm vid Odontologiska Samfundets i Finland årsmöte 27.1.2018

SAMFUNDET FRAM TILL IDAG, EN TILLBAKABLICK

Odontologiska Samfundet gläder sig över att idag kunna se tillbaka på 80 år av livlig verksamhet. Vi tycker det känns självklart att OSF alltid funnits till, men då vi går tillbaka till våra rötter får vi se, att det krävdes modiga män och kvinnor för att vår förening skulle födas.

Låt oss förflytta oss tillbaka till Storfurstendömet Finland för en stund. Hur många tandläkare fanns då i vårt land? Intill år 1893, skriver Inger Tiililä i årsbok 1971, hade 63 personer utövat tandläkarpraktik i Finland. Ca hälften hade en legal tandläkares rättigheter, de övriga arbetade på eget bevåg. Utbildningen skulle sökas i Sverige, Danmark, Norge eller till exempel Tyskland. I Finland stiftades först år 1891 en lag, som gjorde tandläkarutbildningen möjlig också i hemlandet. Suomen Hammaslääkäriseuura – Finlands Tandläkarsällskap grundades följande år 1892. Enligt dess stadgar var landets båda språk finska och svenska jämställda, men då svenskan var majoritetsspråk fördes förhandlingarna övervägande på svenska.

Vid Sällskapets 20-årsjubileum år 1912, överräckte tandläkaren John Wessler som representant för Sveriges Tandläkar- Sällskap en adress och för egen del gav han en ståtlig silverbägare graverad med texten: När på högtidsdagen du mig höjer/ För ditt sällskaps väl och lycka/ Må du likväl icke glömma/ Att mig och för Finland tömma.

År 1917 frigjorde sig Finland från Ryssland. Hela tandläkarantalet var då 147. De finskspråkiga medlemmarnas antal växte snabbare än de svenska och en stadgeändring gjordes. Uttalandena skulle antecknas på det språk de hölls och protokollen turvis föras på finska och svenska. Ändringen var i kraft till hösten 1936. Språkfrågan blev aktuell också i landet för övrigt. Inbördeskriget 1918 förvärrade naturligtvis situationen. Hela 20- och 30-talet var en period, där det jäste både under och på ytan och det var många som förfinskade sina namn. Sällskapets ordförande under tiden 1922 – 1935 var Per von Bonsdorff, som var uppskattad i båda språkgrupperna. Trots detta fanns ett underliggande missnöje, som ledde till, att det på årsmötet 1935 beslöts, att Sällskapets officiella språk är finska även om man behöll namnet Suomen Hammaslääkäriseuura – Finlands Tandläkarsällskap. Sällskapet var därmed inte längre språkligt en jämbördig tvåspråkig sammanslutning.

Dagen efter årsmötet sammankom 26 förmodligen upprörda svenskspråkiga tandläkare för att diskutera den nya situationen och sin framtid. Detta visade sig vara början till ett årslångt, energiskt arbete. Den lösning man efter grundligt tankearbete förordade var följande. De svenskspråkiga medlemmarna skulle inte lämna Sällskapet, men man skulle dessutom grunda en ny sammanslutning, fristående från Sällskapet. Också kolleger, som inte hörde till Sällskapet, kunde då ansluta sig till den nya föreningen, vilket inte varit möjligt, om man enbart valt att bli en underavdelning till Sällskapet.

Den 4 december 1936 hölls ett konstituerande möte på restaurang Royal med ett sextiototal svenskspråkiga tandläkare närvarande, de så kallade stiftande medlemmarna. Deras namn står att läsa på en tavla på Samfundets vägg. Den tillfälliga styrelsens ordförande Erik Vaenerberg ledde förhandlingarna. Stadgarna genomgicks paragraf för paragraf. Namnfrågan togs upp och bland flera alternativ ansågs Carin Johansons förslag Odontologiska Samfundet vara det bästa och mest inspirerande. På Pehr Gadds förslag tillsattes senare orden "i Finland" till namnet. Till Samfundets första ordförande valdes Erik Vaenerberg. Han var då 32 år gammal. Det visade sig, att han var utrustad med ett sådant naturligt ledarskap, att hans tid som ordförande skulle komma att fortsätta under åren 1936 – 1950. Den ordförandeklubba han då svingade, var en gåva år 1937 av tandläkare Rolf Schvindt, av honom själv tillverkad med Samfundets namn ingraverat i beslaget. En ny era började, där det svenska språket var en självklarhet i umgänget.

Samfundets målsättning var – och är fortfarande - att befordra ett gott kamratskap, tillvarata de svenskspråkiga tandläkarnas intressen och främja odontologins utveckling i Finland. Under hela sin verksamhet har Samfundet ordnat möten med föredrag och diskussioner, kurser och symposier, idkat publikationsverksamhet och upprätthållit förbindelser med både inhemska och utländska tandläkarsammanslutningar. Speciellt med tandläkarföreningarna i Sverige, Norge och Danmark har kontakten varit livlig. Det är också de här, som under hela Samfundets verksamhet ställt framstående kolleger till förfogande för föreläsningar och som kurshållare vid fortbildningskurserna.

Gösta Lindblad skriver, att de tre första åren inom Samfundet fram till vinterkriget präglades av en inre samling och utvärdering av den grund som fanns att bygga på. Nio möten med föredrag under året, med ett festligare årsmöte i januari gav en ryggrad för verksamheten till en början.

Ett Tremannaråd grundades i januari 1938 och in valdes erfarna kolleger. De första var Per von Bonsdorff, Pehr Gadd och Gunnar Sivén. Deras samlade kunskaper skulle vara ett stöd för styrelsen och speciellt under de första åren deltog de i alla möten. Under Vinterkriget 1939 – 1940 och fortsättningskriget 1941 – 1944, med en kort fredsperiod mellan dem, låg aktiviteten nere, men avtog inte helt ens då. På de möten som kunde hållas under krigsåren, var deltagarantalet i snitt kring 40. Då Samfundet fyllde 10 år 1946 hade också vårt välbekanta emblem, ritat av Gadd, anskaffats. Medlemsantalet var nu 186 personer.

Pehr Gadd skänkte inför årsmötet år 1946 en ståtlig kanna som bär hans namn - inte helt olik tidigare nämnda Wesslers kanna - förstäligt nog. Ur denna dricker Samfundets ordförande traditionsenligt efter sitt tal på årsfesten en skål för Samfundets välgång, och läser de tänkvärda orden som ingraverats i kannan. Dem låter Monika Böök oss höra senare i kväll.

År 1948 donerade Margit och Erik Vaenerberg en silvertallrik med Inskriptionen: "Gott kamratskap", som delas ut till en meriterad medlem för ett år. Med åren blev tallriken fullskrivnen, men traditionen har kunnat fortsätta med en ny.

Tack vare en stor generositet bland välvilligt sinnade personer men också företag har Samfundets ekonomi stärkts genom donationer. Flera fonder grundades av vilka Pehr Gadds är den största. Det är värt att notera, att sex av Odontologiska Samfundets 12 huvuddonatorer hör till dess stiftande medlemmar. Nya fonder har tillkommit, den senaste vid 75-årsjubiléet. Också donationer till de gamla har gjorts. Bland annat om fonderna står det utförligt i boken "Tidens Tand", som utkom lämpligen i samband med 75-årsjubiléet år 2012 och som jag rekommenderar för intresserade. Den skrevs vid rätt tidpunkt kan man säga. Tre av skribenterna, alla tidigare ordföranden, är inte längre bland oss.

Odontologiska Samfundets möten hölls till en början på varierande ställen, restauranger, tandklinik, Dentaldepot, men klart var att ett alldeles "eget hem" skulle öka trivselen. Initiativet till fonden "Eget Hem" togs ursprungligen av Samfundets medlemmars fruor och hade vuxit med åren. År 1957 diskuterade några eldsjälar inofficiellt vid ett månadsmöte om tiden nu var mogen för ett "eget hem" och glädjeyran över bara tanken var så stor, att några kolleger på ett cigarettlock förband sig till en viss fixerad summa som bidrag till det kommande hemmets inredning. År 1958 tillsattes en kommitté bestående av Nils Andersson, Torsten Enholm och Thorvald Fröberg att utreda frågan och efter diverse förvecklingar övergick en lokal på 72 kvadratmeter på Bergmansgatan 11 D i Samfundets ägo vid årsskiftet 1960-1961. Det gav 25-årsjubiléet år 1961 en speciell glans. Nu fanns det en adress att skicka post till, hålla styrelse- och kommittémöten i, för att inte tala om de så kallade Kamrataftnarna, som i regel var två per år och med ett lättare program. Medlemsantalet var i slutet av år 1961 redan 271 medlemmar.

De ordinarie månadsmötena hölls fortsättningsvis under de här åren på Tekniska Föreningen i Finland.

Lokalen vid Bergmansgatan var Samfundets hem i 40 år tills den definitivt blivit för liten för verksamheten som med åren utvecklats på många sätt. Lägenheten såldes år 2000 och en ny klubblokal på 155 m² köptes på Fredriksgatan 30 A under Barbara Åkerbergs tid som ordförande. Lokalen krävde en grundlig ombyggnad och om allt som därtill hör har återigen boken "Tidens tand" en förträfflig beskrivning. Hela den långa proceduren var inte lätt, men - se er omkring. Visst har vi det fint! Men vad skulle namnet på klubblokalen vara? En tävlan utlystes och Carola Strömbergs förslag TANDEM vann allas samtycke med sin positiva innebörd! Nu började en annan era. Vi hade nu en lokal rymlig nog för de flesta ändamål.

Under Heijke Tallroths tid som ordförande anställdes Mona Nordberg hösten 1974 som kanslist på deltid. Det visade sig vara ett lyckoskott. Mona blev den person som visste allt om allt, var pålitlig, välorganiserad och vän med alla. Då hon gick i pension år 1995, efterträddes hon efter ett mellanår av Harriet Bergman, som visade sig vara lika oumbärlig tills också hon gick i pension för ett år sedan. Det var en kontinuitet som var värdefull för alla. Sedan februari år 2017 är det Ann-Katrin Viertola, som fortsatt jobbet, numera i Tandläkarförbundets lokaler i centrum av Helsingfors. Lycka till Anki!

Under de gångna åren har Odontologiska Samfundet letts av 22 ordföranden. Ingen ordförande och ingen funktionär är den andre helt lik, det är säkert. En gemensam nämnare har de trots allt. Alla har de brunnit för Samfundet, arbetat utan ersättning och var och en har tillfört något av sin personlighet till verksamheten. Flera av Samfundets x-ordföranden har öppnat sina hem vid Samfundets tillställningar, men jag tror nog Björn Köhler vinner över oss alla på den punkten. Under Ulla Donners tid moderniserades och justerades stadgarna i sin helhet för att göra dem klarare och för att precisera styrelsens uppgifter. Det var under den här tiden Programkommittén, Ekonomikommittén, Festkommittén, Pressnämnden och Kursnämnden uppkom. Detta underlättade ordförandens och sekreterarens arbete då styrelsens arbete fördelats. Senare har naturligtvis nya justeringar gjorts.

Idérika har alla varit. Vi har fått vara med om mycket. Möten och kurser runtom i Finland. Gemensamma resor, på 70-talet till Gotland, Öland och Bornholm, på 80- talet till Tallin, på 90- talet till Riga, ofta tillsammans med Finlands Läkaresällskap. I Den årliga Riksstämman i Stockholm har alltid haft sin lockelse och FDI-resorna bidrar också till att vidga vyerna. Tankearbetet fortsätter och då nya idéer uppkommer, uppkommer också nya lösningar, som till exempel i tiden det positiva årliga mötet med Läkaresällskapet.

Då Odontologiska Samfundet grundades år 1936 var de flesta tandläkare privatpraktiker, många dessutom med praktikverksamheten inlemmad i sitt eget hem. Detta skapade naturligtvis ett behov av en gemensam förening. Efter det har mycket förändrats, men behovet av kunskap består och hoppeligen också längtan efter gemenskap. Hur många av er skulle jag ha känt utan Odontologiska Samfundet? Gör de sociala medierna det för enkelt att umgås via de sociala medierna?

År 1972 infördes Hälsocentralerna och senare blev trenden också för privatpraktikerna att bilda större enheter, gärna så att specialtandläkare, som representerade olika områden fanns med på samma arbetsplats. Nu går vi åter mot en förändring med den Social- och Hälsovårdsreform som nu håller på att utformas.

Under Marina Kuhlefelts tid som ordförande tillkom en svensk kvot vid intagningen av nya odontologiestuderanden vid Helsingfors Universitet år 2011 samtidigt som Ina Rönnberg outtröttligt orkade besöka olika skolor och göra reklam för odontologi som yrke. I år är kvoten hotad av olika orsaker skriver ordförande Monika Böök i den mycket intressanta åttioförsta verksamhetsberättelsen. Det svenska språkets ställning verkar än en gång vara under lupp. Framtiden utvisar vad de många kommande förändringarna i samhället för med sig.

Det gäller under tiden att ta del i Samfundets möten och kurser, fester inte att förglömma. De ger fortfarande en fin möjlighet att personligen ventilera livet, utbyta erfarenheter och kunna njuta av den gemenskap, som så generöst står till förfogande! Med tanke på att relationerna till Suomen Hammaslääkäri-seura Apollonia Finska Tandläkarsällskapet Apollonia i dagens läge också är goda, kan man säga när man ser i backspegeln, att de stiftande medlemmarna av Odontologiska Samfundet i Finland var mycket klarsynta då de gjorde sina

beslut år 1935 där på restaurang Royal. Det är en rikedom att vara en länk i en så sammansvetsad kedja som Odontologiska Samfundet i Finland är!